Embargo tót. 15 mei 1987 20.00 uur.

PUNTEN VOOR DE TOESPRAAK VAN DE. VOORZITTER, DR L. GINJAAR

76STE ALGEMENE VERGADERING 15, 16 MEI 1987, LEEUWARDEN

N.B.

De punten worden niet letterlijk uitgesproken, strekking en intentie blijven geldig.

0. Inleidende opmerkingen.

1. Op 29 november van het vorig jaar wees u mij aan als uw voorzitter. Ik heb sindsdien - zoals ik aankondigde - geluisterd naar wat er in de partij leeft. Gesprekken met individuele leden, de rondgang - tezamen met leden van het dagelijks bestuur - langs de algemene besturen van kamercentrale, bijeenkomsten met besturen van ondercentrales, met groepen van

afdelingsvoorzitters. Dit alles heeft mij overtuigd van een ding, nl. de betrokkenheid van een ieder, van onze leden, van het kader, van u bij het wel en wee van onze partij, van onze Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Een. betrokkenheid die ook blijkt uit de vele, vele brieven van individuele leden, van afdelingen, van ondercentrales. Bezorgdheid, kritiek, ook veel inzet, steun, bemoediging.

2. Het is tegen deze achtergrond, dat ik vanavond op deze 75ste algemene vergadering in de Harmonie te Leeuwarden een paar dingen tot U, tot onze leden, tot onze kiezers wil zeggen. En ik wil het daarbij hebben over een drietal zaken, t.w. over het liberalisme, over de toekomst en over de partij. Overigens, wat ik daarbij

te zeggen heb is het resultaat van eigen meningsvorming, niet van democratische besluitvorming.

Wellicht constateert u overlappingen met de voordrachten van de andere inleiders; schrijft u dit niet toe aan gebrek aan afstemming, maar wel aan gemeenschappelijk inzicht; als u -^nuances constateert, dan is dit eerder een gezond liberaal ■ divergisme, dan een principiële tegenstelling.

3. r‘ Er is de laatste jaren helaas veel fout gegaan. Ieder van ons

kan een reeks van feiten en gebeurtenissen noemen, die eigenlijk niet hadden mogen gebeuren. Waar terecht grote ergenis en teleurstelling over ia ontstaan, bij kiezers, bij leden, bij het kader, bij al die vele, vele vrijwilligers die onze partij kent.

Het zal immer onduidelijk blijven wat nu precies de invloed van elke gebeurtenis, van elk feit i's. geweest. De opvattingen daarover zijn nogal verschillend, zij berusten vaak op

incidentele waarnemingen, op individuele en vaak subjectieve conclusies.
Eenstemmigheid hierover zal ook niet snel ontstaan. Trachten deze te bereiken» lijkt dan ook zinloos, eerder moet de. energie erop gericht worden alles wat niet goed was te verbeteren.

4. Maar een ding is zeker: de vele incidenten hebben de VVD geen goed gedaan. En het was nu juist de VVD die zich altijd heeft gemanifesteerd als een partij die onderlinge tegenstellingen uitstekend wist te beheersen, ze niet onderdrukte, maar er verstandig mee omging. In de PvdA is altijd wel iets; de achterban schijnt het nauwelijks te deren. Bij het CDA is eveneens jarenlang sprake geweest van grote tegenstellingen; denkt u maar aan het verschijnsel van de loyalisten, de dissidenten. En daarnaast stond de VVD; duidelijk, herkenbaar, betrouwbaar. Dat beeld veranderde, maar er ia geen enkele reden om aan te nemen dat dit niet weer ten goede het geval zal kunnen zijn- Integendeel.

5. Want vooruitzichten op herstel zijn in grote mate aanwezig.
Velen in de partij houden zich bezig met de toekomst van de partij. Discussies over communicatie in de partij, over de organisatie, over regelgeving, over kandidaatstelling en -

uiteraard — de politieke lijn. vinden op grote schaal plaats.
De leden discussiëren over oplossingen, over nieuwe lijnen.
Het ia de taak van het dagelijks bestuur en het hoofdbestuur om richting te geven aan deze discussies, om te stimuleren, om de conclusies te kanaliseren, en in daden om te zetten. En bij dit alles gaat het om de vraag: hoe gaan we verder, wat moet er worden veranderd, hoe gaan we met elkaar om, maar vooral wat is ons antwoord op de maatschappelijke ontwikkelingen van de toekomst.

6. Het is nog altijd zo, dat liberalen geinspireerd worden door
het ideaal van vrije, zelfstandige mensen. Liberalisme is daarbij geen ideologie met een duidelijk omschreven einddoel, het heeft geen blauwdruk voor de toekomst, maar wil wél ruimte scheppen voor die maatschappelijke ontwikkelingen die het ideaal van vrije zelfstandige mensen naderbij brengen.
In deze opvatting is het de taak van de overheid obstakels die deze ontwikkelingen belemmeren uit de weg te ruimen; zij onderstèunt en stimuleert. Een liberale samenleving is voortdurend in beweging waarbij het menselijk streven naar vooruitgang en ontplooiing vrij baan heeft. Liberale politiek is erop gericht aan mensen kansen te

bieden en prikkels te geven om zelf de kwaliteit van het bestaan te vergroten.
Uit de nadruk op de verantwoordelijkheid en de zelfstandigheid van de mensen volgt vanzelfsprekend de noodzaak van het inperken van de macht van de overheid..

7. Liberalen zijn niet tevreden met bestaande machtsverhoudingen: zij willen de emancipatie van alle burgers en achten het derhalve tegenstrijdig te 'trachten die emancipatie gestalte te geven door de Staat steeds meer te laten beslissen. De Staat is ook als zij wat vriendelijker de overheid wordt genoemd - de tegenspeler van de liberalen. Vrijheid en

verantwoordelijkheid, vrijheid en dus verantwoordelijkheid. Socialisten hechten nog immer aan een geloof in de zegenrijke werking van sterke overheidsregulering, van strak overheidsingrijpen, met name op economisch, sociaal en financieel gebied,
- de staat is nog steeds hun natuurlijke bondgenoot terwijl zij op sommige immateriële punten de eigen verantwoordelijkheid van de burger bepleiten.
Christen-democraten doen het tegenovergestelde: economische vrijheid en geestelijke bevoogding.

8. Geestelijke en economische vrijheid zijn nauw met elkaar verbonden. Zonder volledige economische vrijheid bestaat

geen volledige geestelijke vrijheid, en omgekeerd. Een groeiend collectief beslag leidt tot een aantasting van burgerlijke vrijheden. Liberalen willen zoveel mogelijk gedecentraliseerde besluitvorming, individuele autonomie en verdeling van verantwoorde!ijkheden. Marktmechanismen zijn daarbij wel een voorwaarde, maar geen voldoende voorwaarde voor een liberale samenleving. De overheid heeft immers een corrigerende, sociale taak. Liberalen kennen criteria van sociale zorgvuldigheid, van menselijkheid, van zorg voor de achterblijvers.

9. De belangstelling voor de toekomst neemt weer toe. Dat is lange tijd anders geweest. Toekomstdenken werd verlamd door - bij sommigen - ongeloof en - bij anderen - teleurstelling in de maakbaarheid van de samenleving. Velen gingen wel het stand-punt van de VVD delen dat de samenleving inderdaad niet maakbaar is.

Anticiperen op ontwikkelingen in de samenleving, op vooronder- stelde voorkeuren is de grote uitdaging voor elke politieke partij. Dit betekent enerzijds een zorgvuldige analyse van wat er te wachten is, anderzijds een flexibele formulering van het beleid dat bijgestuurd moet en kan worden, als de ontwikkelingen toch weer anders zijn dan verwacht

10. Liberalen gaan de uitdagingen van de toekomst niet uit te weg. Zij geloven in ruimte voor het onverwachte, waarbij de individuele creativiteit niet te veel aan banden wordt gelegd.

Zij zijn afkerig van krampachtige pogingen het oude te herstellen of te behouden vanuit de gedachte- dat de ideale situatie in het verre of meer recente verleden zou liggen. Vaak wordt immers veel dynamiek en vooruitgang afgeremd onder verwijzing naar een aantasting van bestaande verworvenheden, stuiten zij af op het argument, dat een of andere groep er op achteruit gaat. Hervormingen, die tot grotere sociale rechtvaardigheid, tot grotere vrijheid voor allen kunnen leiden moeten niet worden afgewezen, integendeel.

11. Ook andere politieke partijen zijn duidelijk aan een herbezinning toe. Zowel PvdA als CDA zien zich voor ingrijpende keuzen gesteld. Krijgt het realisme in de PvdA een echte kans, zwenkt het CDA weer in de richting van een besloten maatschappelijke opstelling. De plaats van een partij op de politieke meetlat wordt niet alleen door de eigen inzichten bepaald, maar

ook en juist door de relatieve waardering van de onderlinge verhouding. In mijn opvatting is het daarbij zo, dat er toch altijd nog veel meer licht is tussen de opvattingen van de VVD en de PvdA, dan tussen die van VVD en CDA. Maar laten we vooral blijven bedenken, dat de VVD - om met Hans Wiegel te spreken - anderen niet links of rechts passeert, maar een eigen koers vaart. En voor het overige is het al speculatie wat de klok slaat en met speculaties kan je het land niet regeren.

12. Het vanuit liberale beginselen formuleren van antwoorden op algemene maatschappelijke vraagstukken is de belangrijkste taak die de VVD de komende jaren te wachten staat. En wij kiezen daarbij voor een representatieve parlementaire democratie, waarbij Regering en Parlement op basis van een gezond dualisme met elkaar verkeren.

Die maatschappelijke vraagstukken zijn vele en van grote omvang. Hoe gaan wij b.v. om met technologische ontwikkelingen, niet alleen vanuit de technologie zelve. De consequenties hiervan voor de samenleving kunnen ingrijpend zijn; te denken is aan de invloed op de organisatie van de samenleving, aan de wijze waarop technologische vernieuwingen ten goede zullen kunnen komen aan de gehele samenleving, hoe scholing zal dienen plaats te vinden, hoe bejaarden en gehandicapten ervan kunnen profiteren.

Hoe gaan wij om met de toekomstige gezondheidszorg, hoe stellen wij hier onze prioriteiten, is het mogelijk het beginsel van gelijke toegang te handhaven. Hoe gaan wij om met de ontwikkeling op genetisch terrein, met genetische diagnose en therapie.

13. Een ander probleem dat zich voordoet is dat van de demografische ontwikkeling, van de vergrijzing, Hoe passen wij het bestaan van een steeds groter wordende groep ouderen op verantwoorde wijze in onze samenleving in, sociaal, financieel en

cultureel. Het is niet voldoende om te zeggen dat wij naar een zorgzame samenleving toe moeten. Te lang immers zijn maatregelen van de overheid voldoende geacht. Neen ér moet meer gebeuren. Wij dienen zeker een beroep te doen op zelfredzaamheid en eigen creativiteit, maar evenzeer moet duidelijk, gemaakt worden dat men niet in de steek wordt gelaten. Dit is een uitdaging voor liberale politiek.

Hetzelfde geldt ook voor de zich toch duidelijk aftekenende multiculturele samenleving. Nu daarover discussiëren kan ons later veel problemen besparen.

Hoe pakken wij onze ruimtelijke inrichting, aan in dat geheel van de West-Europese ontwikkeling, hoe handelen wij met de natuur, het milieu. Hoe richten wij het onderwijs in.

14. En hoe gaan wij nu met die politieke toekomst om. Wij zullen moeten weten waar wij nu staan, welke ontwikkelingen ons te wachten zijn, en vervolgens onze lijnen moeten uitzetten, ons programma bepalen.

Ik stel mij daarbij voor dat binnenkort door het hoofdbestuur een commissie wordt ingesteld die een aantal korte notities, een Liberaal Bestek 1990, opstelt over die belangrijke vraagstukken van de toekomst. En die notities, dat Bestek, zullen dan in de maanden oktober,november van dit jaar de partij ingaan, opdat binnen afdelingen en kamercentrales daarover gediscussieerd kan worden, nieuwe ideeen, amendementen, naar voren gebracht kunnen worden. Als dan de algemene vergadering van mei 1988 naar aanleiding van die discussies besluiten neemt, dan hebben de leden de grondslagen voor het toekomstig politiek handelen vastgesteld. Grondslagen ook voor het verkiezingsprogramma 1990, en waarvan een ontwerp eind '88, begin '89 klaar moet zijn, wil de partij er voldoende over kunnen discussiëren, in de afdelingen, in commissies op themadagen.

Ik hoop en verwacht dat over dat toekomstig programma een intense discussie zal ontstaan. Ik durf het ook aan een beroep op allen in de partij, leden, kader, politici actief

aan die discussie mee te doen, opdat duidelijk wordt dat de VVD een toekomstgerichte partij is die de problemen niet uit de weggaat, maar erop afgaat.

15. Het is een interessante vraag welke de oorzaken zijn van het stemmenverlies. Veelal wordt daarbij verwezen naar de incidenten die de VVD geteisterd hebben. Liberale ministers stonden niet altijd zij aan zij; nederlagen-strategieen met daarbij behorende controverses tussen VVD—fractie en Kabinet - en dus ook VVD-bewindslieden. Tegenstelling ook binnen de Tweede- Kamerfractie en bestuurlijke onmin in de partij zélve.

Incidenten, liberalen onwaardig. Duidelijk is dat dit alles kiezers en leden te veel werd. Zeker ook als het ging om het handhaven van goede staatsrechtelijke verhoudingen, waardoor

de VVD haar karaktervoorsprong kwijtraakte.

Ik denk echter niet dat dit de enige oorzaak is waarmee de achteruitgang verklaard moet worden.

16. Na 1945 heeft de VVD met andere partijen van harte deelgenomen aan het tot stand brengen van de verzorgingsstaat.

Echter werd ook vroegtijdig door de VVD herkend dat deze interventiemogelijkheden hun grenzen hebben. Financieringsproblemen, teruglopende economische groei en oplopende werkloosheid drukten ons met de neus op de feiten. En ook bij andere maatschappelijke verschijnselen was dit het geval;

denkt u bijv. maar eens aan, ja inderdaad, normvervaging.

Het feit dat anderen d.w.z. het CDA onze ideeen overnamen heeft ongetwijfeld mede tot het stemmenverlies bijgedragen.

De VVD is het slachtoffer geworden van het eigen succes.

Het was ons beleid, dat is uitgevoerd, maar het CDA, als grootste coalitie-partner, ging met de eer strijken.

17. Overigens, het is naar mijn mening niet waar dat de VVD tekort geschoten zou zijn, omdat de zogenaamde immateriële punten onvoldoende tot hun recht zouden zijn gekomen. Dat de VVD bepaalde liberale uitgangspunten links zou laten liggen ter wille van de coalitie met het CDA. Hierdoor zou de VVD te weinig speelruimte hebben, waarvan het CDA dankbaar gebruik maakt.- Ik meen dat dit niet juist is. In coalities moeten compromissen worden gesloten, en ik wees er al eerder op dat

geestelijke vrijheid niet mogelijk is ronder sociaal-econoraische vrijheid. De omstandigheden zijn nog altijd zo in Nederland

dat de VVD in de noodzakelijke coalitie-kabinetten voorlopig nog een minderheidspositie inneemt. En wanneer dan na afweging vanuit liberale gezichtspunten bepaalde prioriteiten worden gesteld, mag, kan niet gezegd worden dat de VVD opvattingen over andere aspecten verkwanseld.

18. Thans nog een aantal woorden over de partij zelve. Voorop gesteld zij dat, de gesprekken met de Kamercentralebesturen - in tegenstelling tot de oorspronkelijke opzet - nog niet afgerond zijn. Definitieve conclusies kan ik dus niet aan u voorleggen, laat staan een mening van het dagelijks bestuur of hoofdbestuur. Ik moet dan ook volstaan met het geven van enkele persoonlijke impressies en opvattingen, die mede geïnspireerd zijn door andere gesprekken en de vele, vele brieven.

Het dagelijks bestuur zal in de maand juni zijn conclusies en voorstellen formuleren, het hoofdbestuur zal zich daar op een speciale vergadering begin september over buigen. En daarmede - zal dan het startschot van een nieuwe ontwikkeling worden gegeven.

19. In de eerste plaats de politiek. Ik wees al eerder op de invloed die de politieke incidenten ongetwijfeld zullen hebben gehad op de verkiezingsresultaten. Hier ligt een belangrijke taak voor bewindslieden en Kamerfracties. Ik ben ervan overtuigd dat zij voorvallen als in het verleden opgetreden, thans zullen weten te voorkomen. Een open instelling ook van hen naar de partij toe ia daarbij noodzakelijk. Geen last, wel ruggespraak. Luisteren naar wat er leeft onder de leden en discussiëren met die leden. Duidelijk maken waarom beslissingen uitvallen zoals ze uitvallen. Geen verhullingen, maar eerlijk en duidelijk zeggen waar het op staat.

20. Wij hebben een goede partij-organisatie, die in ,vele jaren tot stand is gekomen. Voortreffelijk gestructureerd en gereglementeerd, soms misschien overgestructureerd en overgereglementeerd; maar dat hebben we zelf zo gewild. Ik heb soms de indruk dat anderen met enige jaloersheid naar ons zien. Toch kent ook onze organisatie feilen. die des te duidelijker worden in een tijd van onbehagen. Daar is bijv.

de wijze van kandidaatstelling voor gemeenteraden, provinciale staten en kamerfracties. De wijze waarop kandidatenlijsten worden samengesteld is theoretisch perfect, de praktijk geeft steeds weer problemen, ergernis, frustratie. We moeten met

ons allen komen tot minder aanstoot gevende- procedures, waarin meer duidelijkheid over en naar kandidaten essentieel is. Verwacht mag, neen, moet worden dat de daartoe ingestelde Reglementen evaluatie Commissie omstreeks de jaarwisseling een bruikbaar advies aan de leden zal voorleggen.

21. Bet functioneren van het dagelijks bestuur, het hoofdbestuur en de kamercentrales, ieder voor zich maar ook in onderlinge afhankelijkheid vormt reeds vele, vele jaren een onderwerp van gesprek, zeker als het gaat om de verbindingen met de mensen in het land, met de afdelingen, met de leden die zich betrokken wensen te voelen bij het partijgebeuren.

Een kleiner, en daardoor meer efficiënt dagelijks bestuur bestaande uit generalisten met grote bestuurlijke ervaring, een hoofdbestuur, dat inderdaad als een partijbestuur kan functioneren, en dat niet - ten onrechte overigens - gezien wordt als een verzameling regionale vertegenwoordigers, zouden duidelijke mogelijkheden scheppen. Essentieel daarbij is ook dat de bestuurlijke verhouding tussen dagelijks bestuur en hoofdbestuur beter geregeld wordt. En dat voor de leden duidelijk wordt wie en wat Den Haag nu feitelijk is. Voorstellen om dat te realiseren raag u verwachten.

22. De organisatie moet voorts worden aangepast door aan partijraad en het instituut themadagen een duidelijker taak te geven, zowel bij de algemene beleidsbepaling als bij het opstellen van het verkiezingsprogramma. De partijraad vroeg zelf reeds bij motie om te komen tot een heroverweging

van zijn positie, een motie die overigens in uitvoering genomen is en waarover binnenkort bericht zal worden.

23. Vorming en scholing blijven hoog op de agenda staan. Immers, de levensvatbaarheid van een partij is slechts dan blijvend indien kennis, deskundigheid en ervaring wordt uitgedragen. Bet is de verantwoordelijkheid van bestuurderen dat dit inderdaad gebeurt.

In algemene zin bevinden binnen onze partij de vormings- en scholingsactiviteiten zich op een goed niveau. Het is echter zaak dat voldoende - ook financiële - ruimte gecreeerd blijft, dat ook voortdurend bijstelling van programma's plaatsvindt, dat politici en bestuurderen daadwerkelijk medewerking geven aan het verzorgen van deze cursussen. We zullen daarbij af moeten van de vrijblijvendheid waarmede de cursussen nu al jarenlang gegeven worden. Dit soort training zou een voorwaarde moeten zijn voor

kandidaatstelling. Evenzo, kan de partij het zich niet veroorloven om mensen los te laten wanneer zij een cursus gevolgd hebben. Vorming en Scholing is investeren in "human Capital". Een duidelijk beleidsplan mag u verwachten.

De partij moet ook beter omgaan met kennis en kunde.

Betere inschakeling van deskundigen - al of niet via commissies -, een continue coördinatie van activiteiten van commissies en die van de Teldersstichting, samenwerking tussen Haya van Somerenstichting en Teldersstichting - dit alles zal door het dagelijks bestuur gestimuleerd en gecontroleerd moeten worden. In dit geheel past een permanente registratie van deskundigen.

24. Maar als allerbelangrijkste komt uit al mijn gesprekken naar voren de communicatie. En terecht; als de communicatie binnen een partij ophoudt is het net als bij een plant waarbij de

-,

levenssappen niet meer stromen:. hij sterft af. Nu is dat wel niet zo bij die VVD van ons, want heus, gelooft u mij die partij is nog steeds springlevend.

Comnrunlcatie is tweezijdig.. Van boven naar beneden, van beneden naar boven. Van het individuele lid naar de top, van de top naar dit lid. Maar ook tussen leden onderling, tussen besturen, tussen commissies en fracties. Ik krijg de indruk dat die communicatielijnen niet meer goed functioneren. En we moeten er dus met ons allen voor zorgen dat dit weer wel gebeurt. Daar zijn geen formele regels voor te geven. Maar het moet wel een continue inspanning zijn van een ieder om die communicatie te laten stromen. Hoofdbestuur,

Kamerfracties, en andere bestuurderen zullen hun verantwoordelijkheid waar moeten maken. De bezoeken van het dagelijks bestuur aan de partij zullen worden voortgezet. U hoort daarover in september a.s.

25. Maar communicatie is meer. Het is ook discussie. En ook hier is stagnatie opgetreden. Die discussie moet weer op gang worden gebracht; ik sprak zo net al over notities en verkiezingsprogramma's. Discussie is essentieel voor een poltieke partij, discussie bevordert kwaliteit, mits met loyaliteit gevoerd» wanneer met respect naar eikaars opvattingen wordt geluisterd, wanneer geaccepteerd wordt dat juist bij liberalen dezelfde uitgangspunten tot veschillende conclusies kan worden gekomen. Ook daarover mag u nadere berichten verwachten.

    Wij kennen allemaal ons maandblad Vrijheid en Democratie Het zal informatie

moeten verstrekken naar de leden, het zal een opiniërend blad van de leden moeten zijn.
Wij kennen de VVD-Express met berichten vanuit het Parlement en van het hoofdbestuur naar de besturen het kader. Ik verwacht wel dat deze hun leden hun achterban dan weer op de hoogte zullen stellen.
Daarnaast zal ik het hoofdbestuur voorstellen die oranje boekjes met korte beschrijvingen van onze opvattingen» die wij vroeger hadden weer in ere te herstellen.
26. Tenslotte. Het is 25 jaar geleden dat hier in Leeuwarden, ook in de Harmonie de 20ste algemene vergadering werd gehouden.

Het was en is verleidelijk in te gaan op toen en nu. Ik beperk mij door tot slot enkele zinnen te citeren waarmee Oud, zijn rede beëindigde: "Laat mij mogen besluiten met u voor te houden» dat wij steeds bereidwillig zullen moeten zijn te streven naar nieuwe vormen ter verwezenlijking van de beginselen van vrijheid» verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid, die de fundamenten zijn, waarop wij onze partij hebben gebouwd". Dames en heren» ik ben ervan overtuigd dat met ons aller inspanning het ons zal gelukken dat wij in januari 1988 bij
het 40-jarig bestaan van onze partij kunnen zeggen: "Het gaat weer goed met de VVD".